

Oponentský posudek

Jakub Renner: „Comparison of Students' Performance at the Beginning and upon Completion of their Simultaneous Interpretation Training Course“

V úvodu ke své diplomové práci Jakub Renner uvádí, že je jejím cílem zjistit, zda existuje vztah mezi kapacitou pracovní paměti studentů tlumočnické a jejich schopností tlumočit modalitu na začátku a konci tlumočnického výcviku. Na str. 61-62 diplomant stanovuje tři hypotézy, z nichž první dvě jsou relevantní a třetí odvážná („There may be a connection between working memory and the ability to successfully interpret modality in trainee interpreters undergoing interpretation training.“) Není mi dostatečně jasné, proč zrovna pracovní paměť (jak je v práci popsána) a modalita mají spolu souviset do té míry, že jejich nácvik a zvládnutí lze použít jako společné kritérium pro posouzení rozvoje tlumočnických dovedností. Diplomant bude mít možnost tento vztah osvětlit během obhajoby.

První část práce vychází z teorií týkajících se paměťových procesů a různých typů paměti. Paměť je jednoznačně důležitá pro tlumočení. U všech typů tlumočení se uplatňují krátkodobá i dlouhodobá paměť, s různou intenzitou v závislosti na druhu tlumočení. Autor velmi důkladně (až do fyziologických detailů) a zajímavě popisuje modely „pracovní paměti“ dle různých teoretiků, menší pozornost je však věnována souvislosti těchto modelů s aktem simultánního tlumočení. Z praxe je známo, že u tohoto typu tlumočení má mimořádně velký význam dlouhodobá paměť, tj. paměť opírající se zejména o rozsáhlé nejen jazykové, ale i mimojazykové znalosti, nabyté studiem a zkušeností. Je to právě dlouhodobá paměť, která se uplatňuje více u zkušených tlumočnicků než u začátečníků a která se vyvíjí prakticky po celý pracovní život tlumočnicka. Na druhé straně schopnost uplatňovat krátkodobou paměť kromě jiného souvisí s výcvikem a věkem. Proto fyziologické souvislosti nejsou nerelevantní.

I část týkající se schopnosti udržet pozornost (attention span) je relevantní a souvisí se schopností tlumočit. Příslušná teoretická kapitola je však v textu prezentována bez tlumočnického kontextu. Bylo by možné například uvést souvislost s praxí simultánního tlumočení, zdůvodnit intervaly střídání v tlumočnické kabině, potřebný počet tlumočnicků v jedné kabině, u KT délku konsektivního úseku v závislosti na mnemonických pomůckách, tlumočnickém záznamu apod.

Experiment diplomant navrhl a připravil velmi pečlivě. I v této části by však bylo zapotřebí uvést testování rozvoje paměťových schopností do větší souvislosti se simultánním tlumočením. Z tohoto hlediska mají jednotlivé části textu různou výpovědní hodnotu. Problém spočívá v tom, že účelem specificky tlumočnického převodu není opakování slov, ale smyslu výpovědi, a to formou, která je vhodná z hlediska účelu komunikace. V tom se liší tlumočnická paměť od obecné pracovní paměti, která může být velmi dobře rozvinuta i u osob jiných profesí. Na druhé straně však například schopnost naučit se a používat přesnou odbornou terminologii a tuto si dlouhodobě pamatovat pomocí různých strategií je specifická pro tlumočnicka. Nebyl by pro hodnocení specificky tlumočnické paměti vhodnější jiný výběr slov, která mají být zopakována, než běžné, nanejvýše dvouslabičné výrazy v zadání testu? Schopnost zopakovat poslední slovo ve větách testu jistě vypovídá o kapacitě paměti, nejsem si však jista, zda vypovídá o specifických tlumočnických schopnostech. Případnou souvislost by diplomant mohl vysvětlit během obhajoby.

Není skutečnost, že si při druhém testu „zkušenější“ studenti vedli lépe, spíše důsledkem toho, že měli dřívější zkušenost se stejným testem?

Druhá část prvního experimentu – zkouška schopnosti zhodnotit smysluplnost slyšených vět – vypovídá již více o specifických tlumočnických schopnostech. Zde se již testuje jistá analytická schopnost tlumočnicků, která je důležitá pro úspěšné tlumočení.

Výsledky obou částí testu „kapacity pracovní paměti“ jsou znehodnoceny nízkým počtem zúčastněných, což je běžný a těžko řešitelný nedostatek tlumočnických diplomových prací. Pokud opomeneme tento standardní problém, je třeba konstatovat, že diplomant dostupný materiál zpracoval zodpovědně a objektivně podle zadání.

K části diplomové práce zabývající se modalitou lze v některých ohledech mít podobné připomínky jako ke „kapacitě pracovní paměti“. Teoreticky (modalita jako gramatická kategorie) je problematika zpracována velmi uspokojivě. Z práce však není příliš patrné, proč zrovna modalita je tlumočnický problém a její zvládnutí pak možné použít jako indikátor zkušeného tlumočnického projevu. Potíž s převodem modality totiž nespočívá v časté lexikální neekvivalenci (občasná nutnost převést modalitu vyjádřenou v angličtině např. modálním slovesem do češtiny např. příslovcem), ale ve schopnosti modalitu ve výchozím textu někdy vůbec rozpoznat, protože může souviset s mimojazykovým kontextem, ve kterém se akt komunikace odehrává. Tlumočnická dovednost pak spočívá nejen v rozpoznání takové modality (schopnost zpracovat vstupní informaci), ale i v rozhodnutí, **zda někdy vůbec a jak** znaky modality přeložit tak, aby bylo v cílovém jazyce dosaženo účinku, který si přeje řečník. Proto počet úspěšně přetlumočených jednotlivých modálních výrazů vypovídá o znalostech výchozího jazyka a jeho gramatiky, ale již méně spolehlivě o tlumočnických schopnostech, zejména je-li výchozí projev k tlumočení v testu záměrně zvolen tak, aby veškeré modální výrazy v něm obsažené vyžadovaly přeložení do češtiny opět formálním modálním výrazem. Výpovědní hodnota testu speciálních tlumočnických dovedností je tím do určité míry omezena.

Velký problém je míra autentičnosti výchozího projevu. Řečník použitý pro test je rodilý mluvčí, lingvista, zkušený tlumočnický a pedagog, navíc o záměru informovaný. Otázka je, jak by vypadaly výsledky testu, kdyby byl proveden v reálné situaci, kdy projevy řečníků s různých prostředí, produkujících nejrůznější formy modálních příznaků, by byly překládány zkušenými/nezkušenými tlumočnickými. Takový test je však bohužel nad síly jakéhokoliv autora diplomové práce (možná jakékoliv vědecké práce) o tlumočení.

Diplomová práce má jinak všechny požadované náležitosti, části a rozsáhlý seznam literatury, který velmi oceňuji. Diplomant splnil zadání, které mu bylo uloženo. Problematické však bylo rozhodnutí napsat práci v anglickém jazyce. Použití nemateřského jazyka neochudilo práci obsahově, jelikož autor kromě rozsáhlé obecné slovní zásoby ovládá velmi dobře anglickou terminologii oboru. Anglický text práce má však velké množství nedostatků, zejména na úrovni stylistické (kolokační chyby, tématická struktura vět), gramatické (častá chybná interpunkce, občasná chyby v členech a předložkových vazbách) a v několika případech i ne zcela čistou kohezi textu. Z hlediska formálního není také šťastná častá subjektivní „přítomnost“ autora v textu formou příliš častých konstatování „I believe“, „in my opinion“, „I feel“ apod. Tentativnost textu by bylo bývalo vhodnější vyjádřit pomocí neosobního podmětu nebo příslovce.

Přes výhrady k některým aspektům DP oceňuji poctivé úsilí autora při zpracování velkého množství literatury z oblasti kognitivní lingvistiky a gramatiky. Doufám, že se diplomantovi

podaří během obhajoby některé námitky v tomto posudku vyvrátit. Proto také diplomovou práci doporučuji k obhajobě.

Naděžda Abdallaová, oponentka
10. září 2008

